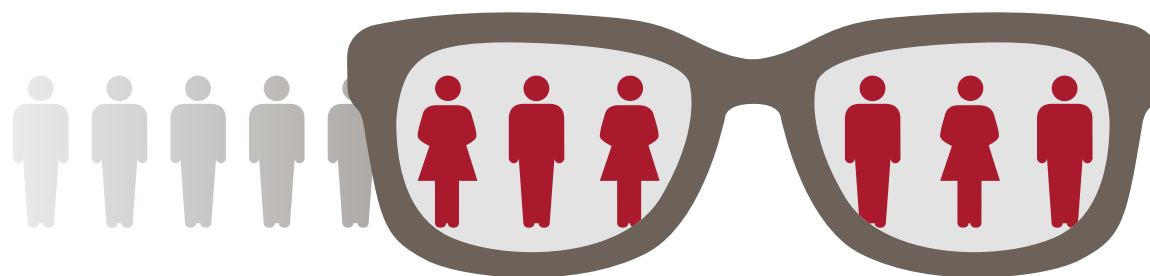

Guia

4

La perspectiva de gènere en l'avaluació d'un projecte

INTRODUCCIÓ

1. Introducció

D'avaluacions no n'hi ha una, sinó moltes: es pot avaluar el disseny, la implementació, els productes o els impactes de la política. En aquesta guia ens referirem a l'avaluació de l'execució (i productes), així com dels impactes d'un projecte. La raó és que l'avaluació amb perspectiva de gènere del disseny i de la implementació d'un projecte són, de fet, el contingut de les guies 2 i 3.

Avaluar amb perspectiva de gènere implica qüestionar l'ordre social de gènere en el context on s'ha implantat un determinat projecte. També significa assumir que és responsabilitat de les administracions i de les entitats que despleguen projectes públics modificar aquest ordre. Des d'aquesta perspectiva cal fer una avaluació que vagi més enllà d'un monitoratge tècnic d'indicadors que contenen la variable «sexe». Cal combinar informació quantitativa i qualitativa i, a més, és desitjable que les persones que estan directament o indirectament implicades en el projecte hi tinguin un rol important. Tot això, per identificar resultats tangibles i intangibles, previstos i no previstos, relacionats amb la modificació dels rols i les desigualtats de gènere.

Idées clau

- Gènere no és el mateix que dones. Busquem identificar si hem contribuït a un **canvi social** positiu.
- Caldria **planificar l'avaluació en el moment de dissenyar** el projecte per poder garantir la recollida d'informació sobre gènere que necessitem. Així, a l'avaluació de l'impacte coneixerem si hem assolit els objectius de gènere del projecte. I a l'avaluació de l'execució coneixerem si s'han complert els objectius operatius pel que fa al gènere.
- Tot i això, **encara que no ho hàgim previst, és possible avaluar** la desigualtat que s'ha produït en la realització de les nostres accions, i també l'efecte del nostre projecte en les relacions o desigualtats de gènere de la població destinatària.
- Amb indicadors d'origen quantitatiu no n'hi ha prou. **Necessitem una aproximació qualitativa que doni veu a les persones** protagonistes i d'aquesta manera poder identificar i comprendre els canvis que s'han produït o les resistències psicològiques, organitzatives o institucionals que impedeixen aquests canvis.

- **Avaluar pot provocar resistències** (de l'equip, l'organització o la institució). I encara més si es fa per identificar l'efecte en les desigualtats de gènere. Cal tenir-ho en compte abans de començar, preparant l'equip i preveient els recursos necessaris.

Aquest document inclou **tres seccions amb preguntes guia**. La primera fa referència a la **posada en marxa d'una avaluació**. La segona aborda l'avaluació de **l'execució**. La tercera aborda els **impactes**, és a dir, quins canvis en les persones o col·lectius destinataris podem atribuir al nostre projecte. També s'inclou un apartat de **recomanacions**, un de **dubtes** i un de **recursos**, per facilitar la vostra tasca.

INICIAR L'AVALUACIÓ

2. Iniciar l'avaluació

Quan, un cop acabat el projecte, iniciem l'avaluació, hem de fer possible que reculli la contribució de la nostra feina en l'erradicació de les desigualtats de gènere. En el millor dels casos haurem definit a l'inici del projecte alguns indicadors (o, més en general, la metodologia que voldrem seguir); en cas contrari, caldrà fer-ho ara.

Possiblement, l'equip avaluador serà l'equip que va fer el disseny del projecte o que el va dur a la pràctica, tot i que en els casos de projectes més grans l'avaluació es pot externalitzar a persones o empreses especialitzades. En qualsevol dels casos, cal tenir en compte que l'equip avaluador (igual que l'equip que va fer el disseny i la implementació) no viu fora de la societat i, per tant, ni pot ser —ni ha de ser— neutral. Cal vigilar que tinguin una mirada crítica respecte del present: que la necessitat de modificar l'ordre social de gènere actual estigui present en la seva perspectiva de treball.

A continuació, proposem un seguit de **preguntes guia** per identificar els requisits per a una bona posada en marxa de l'avaluació amb perspectiva de gènere:

a) Els equips que realitzen l'avaluació són mixtos i diversos?

És necessari que els equips d'avaluació siguin **mixtos** i no només d'un gènere. També cal que incorporin experiències socials diferents per altres raons (com ara l'edat) i **rols diversos** relacionats amb el projecte. Aquesta diversitat afavorirà la qualitat de l'avaluació com a mínim per dues raons.

D'una banda, en el procés d'obtenció d'informació, quan aquest procés implica parlar amb persones relacionades amb el projecte (durant les entrevistes o grups de debat), la diversitat facilita la comunicació tant amb homes com amb dones i amb diferents grups socials. Les persones, tant si són usuàries/participants com si són tècniques del projecte, tenen diferents expectatives respecte del seu interlocutor/a, i la comunicació pot variar. Si l'equip avaluador ho té en compte, pot fer que aquesta comunicació sigui la més òptima possible. D'altra banda, les persones avaluadores poden identificar situacions diferents i donar-hi una rellevància o interpretar-les de manera diferent. Aquests «significats en conflicte» es poden posar sobre la taula i extreure'n conclusions conjuntes.

Perspectiva de gènere per veure-hi millor

Si ens proposem una avaluació participativa, quan la mateixa metodologia es porta a terme amb sensibilitat de gènere permet tenir en compte la diversitat.

b) En un equip petit d'(auto)avaluació, com a mínim una de les persones té experiència sobre les diferències i desigualtats de gènere en el camp d'actuació del projecte?

Almenys **una persona de l'equip** hauria de tenir certa expertesa en gènere. Si això no és possible, seria positiu designar un/a dels membres de l'equip **responsable** de vetllar per la perspectiva de gènere. Es poden pensar recursos o mecanismes perquè aquesta persona adquireixi la formació necessària. A més, el conjunt de **l'equip hauria de tenir sensibilitat de gènere i no hauria de delegar** la concreció de la perspectiva en la persona de referència, que només ha de supervisar i donar el suport tècnic necessari.

INICIAR L'AVALUACIÓ

c) En grans projectes, si l'avaluació s'encarrega a un equip extern, l'encàrrec concreta l'enfocament de gènere?

L'encàrrec hauria d'incloure aspectes clau de captació de la informació, anàlisi i interpretació sobre la igualtat de gènere. Es poden, per exemple, incloure de manera genèrica les **preguntes d'avaluació** suggerides als altres apartats o bé explicitar que les **conclusions** hauran d'incloure una valoració sobre el nivell de transformació de gènere en la població a la qual ens hem adreçat (impacte) i/o sobre el grau de reproducció de les desigualtats en les activitats i serveis del projecte. Aquesta demanda pot tenir una **previsió econòmica** específica. També es pot requerir **demostrar l'expertesa** o sensibilitat de gènere de l'empresa o l'equip avaluador.

EXEMPLE: ELS EFECTES DEL BIAIX DE GÈNERE EN L'AVALUACIÓ D'UN PROJECTE

RAONS DE LA BAIXA PARTICIPACIÓ DE LES COOPERATIVISTES

En el diagnòstic d'un projecte local d'impuls a les cooperatives de producció sostenible al territori, s'ha constatat que les dones participen en la producció agrària (en diferents rols, entre els quals, sent cooperativistes). També s'ha identificat com a problema que elles no participen en els espais municipals participatius destinats a la promoció econòmica i el desenvolupament local.

Per això, un dels objectius del projecte ha estat incentivar la participació de les dones en l'espai específic per coordinar l'impuls de les cooperatives de producció sostenible. Per fer-ho, s'ha previst la creació d'una comissió de dones sobre aquesta temàtica.

Acabat el projecte, s'ha constatat que l'objectiu no s'ha aconseguit: la participació de les dones en aquests espais (tant el mixt com el femení) ha seguit sent baixa. S'ha fet una anàlisi deficient d'aquest resultat, que no disposa de perspectiva de gènere i que ha conclòs que les dones tenen por d'assumir les responsabilitats que impliquen aquestes participacions.

Després d'aquest projecte, els homes implicats en els espais socials per a la promoció de l'economia local afirmen que ja han dut a terme un treball específic amb dones i que, fins i tot, han fet un projecte «amb gènere»; que les dones no hi volen participar perquè no tenen temps i que ja s'ha intentat però no s'ha aconseguit res.

El que abans era identificat com un problema —l'escassa participació de les dones en les iniciatives participatives en l'àmbit de la promoció econòmica territorial— s'ha convertit, un cop avaluat el projecte, en diverses conviccions:

- El dèficit de participació de les dones és un problema d'elles.
- Aquest dèficit s'origina per característiques pròpies de les dones: timidesa, desconfiança, falta d'habilitats per expressar-se fluidament...
- El fet que les dones donin prioritat a les tasques domèstiques per sobre de les socials també influeix en aquest fet.

Qualsevol nova intervenció que es vulgui fer en aquest àmbit en el futur haurà d'evitar aquest impacte negatiu d'una mala avaluació.

Font: elaboració pròpia a partir de *Un paso más: evaluación del impacto de género* de Cooperació.

EXECUCIÓ/PRODUCTE

3. Avaluar l'execució o producte

L'avaluació pot tenir com a objectiu determinar en quina mesura **els serveis o béns** que hem dut a terme (productes o *outputs*) han tingut en compte que havien d'afavorir la igualtat. O, dit d'una altra manera, en quina mesura els *outputs* han mantingut i reproduït els prejudicis o les desigualtats existents a la societat.

Ens podem preguntar si s'han fet **activitats** específiques per afavorir un canvi social de gènere, si **les persones** han participat segons el que s'esperava en tota mena d'activitats o si la valoració dels i les participants ha estat dispar o similar en funció del seu perfil social.

Algunes vegades s'inclou la variable sexe o gènere en els registres per avaluar-ne la consecució. Rarament, però, s'analitzen les dades amb perspectiva de gènere, és a dir, preguntant-se si la manera com s'han desenvolupat les activitats responia a les necessitats de totes les persones, sense desigualtats, o si l'abandonament de determinats col·lectius pot ser degut a la

manera com el disseny, la comunicació o l'accessibilitat han ignorat les desigualtats de gènere (i altres) que hi ha a la població diana. A continuació, es proposen algunes **preguntes guia** que poden servir orientativament com a preguntes d'avaluació amb perspectiva de gènere.

a) La utilització dels serveis o la participació en les activitats ha estat equitativa i diversa?

Cal saber si homes i dones de la població diana els han usat en funció de les seves necessitats. És important haver identificat quines necessitats tenien uns i altres o si hi havia alguns col·lectius amb una major necessitat del nostre servei o activitat, i no utilitzar de manera irreflexiva el criteri de la paritat: **una composició al 50% d'homes i dones en els nostres serveis pot ser injusta si hi ha determinats col·lectius de dones absents o bé si es tracta d'un servei que necessiten més les dones que els homes i nosaltres no ho hem tingut en compte.**

Si cal, de manera complementària, hem de saber per quina raó la participació no ha estat equitativa. Idealment caldria conèixer les circumstàncies i opinions de les persones que no hi han participat o bé que han abandonat el nostre projecte abans que finalitzés, i identificar pautes comunes que ens permetin trobar-hi una explicació. Un cop abandonat el projecte, però, és difícil accedir a aquesta part de la població diana, per això és millor haver pogut formular la pregunta durant la implementació, quan encara mantenim contacte amb les persones afectades (vegeu Guia 3).

b) La satisfacció de les persones usuàries és dispar entre grups de dones i homes?

Els diferents aspectes de satisfacció es poden mesurar amb una lògica quantitativa (en una escala, a través d'un qüestionari) o amb una lògica qualitativa o participativa, en què les persones que han participat en el projecte poden donar explicacions complexes. A més, les metodologies qualitatives o participatives permeten treballar amb la diversitat de percepcions i saber si **aquesta diversitat és deguda a les experiències de desigualtat** i a necessitats que no havíem previst.

EXECUCIÓ/PRODUCTE

c) Les nostres intervencions han comportat un increment del treball no remunerat per a terceres persones?

La implementació d'un projecte social determinat pot haver provocat que **les necessitats de cura** de les persones usuàries o de les persones que en depenien **s'hagin hagut de satisfer mitjançant altres persones, sovint dones**, que han vist incrementat el seu treball no remunerat ni reconegut. També pot succeir que un projecte de tipus comunitari impliqui un increment de treball domèstic o de cura que sigui assumit només per les dones del col·lectiu diana. Si no hem dissenyat mètodes de treball o serveis per evitar-ho, el projecte haurà empitjorat les relacions de gènere o les condicions de vida de les dones.

d) El contingut de les activitats ha inclòs elements relatius al gènere?

La sensibilitat al gènere del contingut específic de cada activitat és una qüestió que no es pot analitzar de forma estandarditzada ni segons una fórmula fixa. Es tracta de dirimir qüestions

com ara: l'activitat ha explicat factors de desigualtat?; ha incorporat referents femenins d'interès?, o bé: ha posat en valor el treball de cura i domèstic (o el treball no remunerat)?, n'ha qüestionat el repartiment?

e) El pressupost executat ha tingut perspectiva de gènere?

El pressupost executat hauria de reflectir la importància donada a la igualtat de gènere en les nostres activitats i serveis. En concret, podem observar l'execució dels aspectes que hem assenyalat a la secció sobre pressupost dins la Guia 2. L'anàlisi es pot realitzar amb dues perspectives. D'una banda es pot avaluar si, efectivament, **s'ha disposat de recursos econòmics** específicament adreçats a les qüestions assenyalades a la Guia 2 i si aquests recursos han estat suficients (tenint en compte l'avaluació de les activitats en si mateixes). D'altra banda, si vam incorporar la perspectiva de gènere al pressupost en la fase de disseny, caldrà **comparar la despesa executada respecte de la despesa prevista**.

EXEMPLE: DE L'OBJECTIU OPERATIU ALS INDICADORS D'EXECUCIÓ (I)

EL GÈNERE EN UN PROJECTE DE DESENVOLUPAMENT RURAL	Objectius operatius (sobre la igualtat de gènere en la participació al projecte)		Indicadors d'execució
	Formulació inicial	Concreció	
S'elabora un projecte per revitalitzar l'activitat econòmica en un municipi compost per petits nuclis en progressiva despoblació. El projecte té diversos objectius, un dels quals és augmentar l'empoderament de les dones de l'àrea del municipi perquè puguin participar en la presa de decisions a les seves cooperatives agràries.	1. Crear un grup de dones per detectar necessitats de la vida quotidiana.	• Creació d'un grup de dones a partir de les sessions no mixtes realitzades en el projecte.	<ul style="list-style-type: none"> • Nombre de dones assistents a les sessions no mixtes (respecte de les previstes). • Nivell de satisfacció de les participants en la sessió no mixta (especificant ítems com ara els horaris o la càrrega de feina que suposa, així com qui són les persones que s'han fet càrrec de les tasques domèstiques, si n'hi havia, durant les hores de les sessions). • Formalització (sí/no) del grup de dones. • Composició per edat o altres factors socials/territorials rellevants del grup.
	2. Identificar les necessitats urgents de les cooperatives amb la participació activa de les dones que en formen part.	• Creació d'una llista de necessitats a partir d'un procés participatiu mixt en què les dones siguin participants actives.	<ul style="list-style-type: none"> • % de satisfacció alta de les dones del grup diana respecte de la llista de necessitats. • % de participació per sexe en el procés participatiu en totes les seves etapes. • Existència (sí/no) de diferències en la valoració d'homes i dones participants sobre el procés participatiu (especificant ítems com ara els horaris o la càrrega de feina que suposa, així com qui són les persones que s'han fet càrrec de les tasques domèstiques, si n'hi havia, durant el procés). • % de minuts de parla per sexe en les diferents etapes del procés participatiu.
	3. Crear una forma de coordinació política entre les persones de les cooperatives que no sigui exclouent.	• Creació d'una xarxa de WhatsApp per a la coordinació amb participació d'homes i dones en mesura similar.	<ul style="list-style-type: none"> • % per sexe de participants en el grup de WhatsApp creat.

EXECUCIÓ/PRODUCTE

EXEMPLE: DE L'OBJECTIU OPERATIU ALS INDICADORS D'EXECUCIÓ (I)

EL GÈNERE EN UN PROJECTE DE DESENVOLUPAMENT RURAL	Objectius operatius (sobre la igualtat de gènere en la participació al projecte)		Indicadors d'execució
	Formulació inicial	Concreció	
S'elabora un projecte per revitalitzar l'activitat econòmica en un municipi compost per petits nuclis en progressiva despoblació. El projecte té diversos objectius, un dels quals és augmentar l'empoderament de les dones de l'àrea del municipi perquè puguin participar en la presa de decisions a les seves cooperatives agràries.	1. Crear un grup de dones per detectar necessitats de la vida quotidiana.	• Creació d'un grup de dones a partir de les sessions no mixtes realitzades en el projecte.	<ul style="list-style-type: none"> • Nombre de dones assistents a les sessions no mixtes (respecte de les previstes). • Nivell de satisfacció de les participants en la sessió no mixta (especificant ítems com ara els horaris o la càrrega de feina que suposa, així com qui són les persones que s'han fet càrrec de les tasques domèstiques, si n'hi havia, durant les hores de les sessions). • Formalització (sí/no) del grup de dones. • Composició per edat o altres factors socials/territorials rellevants del grup.
	2. Identificar les necessitats urgents de les cooperatives amb la participació activa de les dones que en formen part.	• Creació d'una llista de necessitats a partir d'un procés participatiu mixt en què les dones siguin participants actives.	<ul style="list-style-type: none"> • % de satisfacció alta de les dones del grup diana respecte de la llista de necessitats. • % de participació per sexe en el procés participatiu en totes les seves etapes. • Existència (sí/no) de diferències en la valoració d'homes i dones participants sobre el procés participatiu (especificant ítems com ara els horaris o la càrrega de feina que suposa, així com qui són les persones que s'han fet càrrec de les tasques domèstiques, si n'hi havia, durant el procés). • % de minuts de parla per sexe en les diferents etapes del procés participatiu.
	3. Crear una forma de coordinació política entre les persones de les cooperatives que no sigui exclouent.	• Creació d'una xarxa de WhatsApp per a la coordinació amb participació d'homes i dones en mesura similar.	<ul style="list-style-type: none"> • % per sexe de participants en el grup de WhatsApp creat.

IMPACTE

4. Avaluar l'impacte

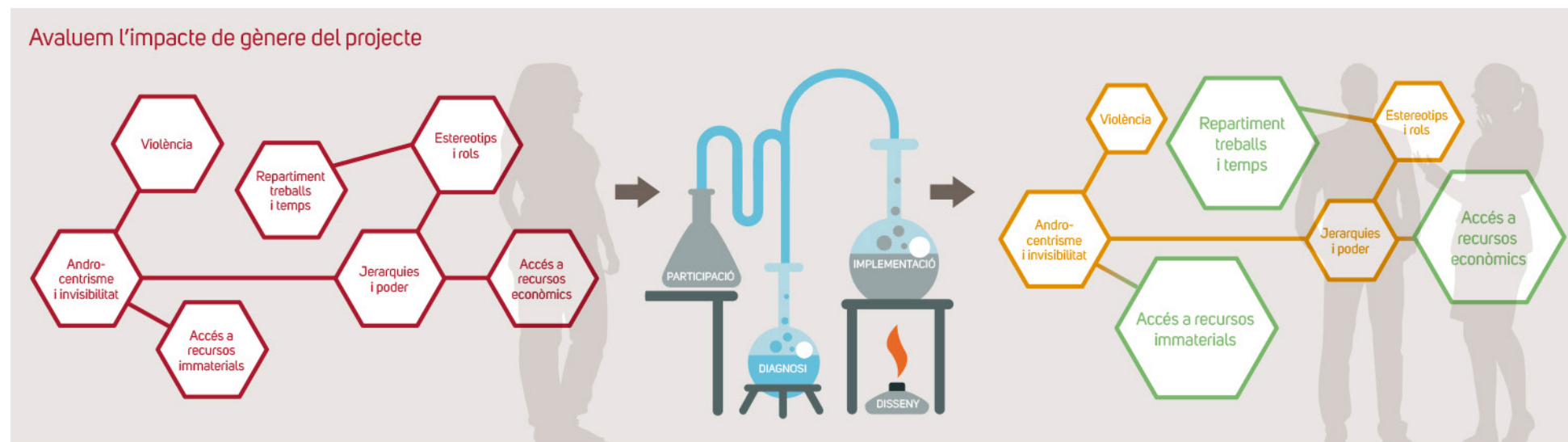
Els resultats o impactes són **l'efecte dels productes que hem realitzat** sobre la població que n'ha estat usuària. Poden ser a curt, mitjà o llarg termini. En aquest cas volem determinar si el projecte **ha contribuït a modificar les jerarquies de gènere** i la distribució de rols en la població diana, o bé si s'ha produït una millora de les necessitats pràctiques de les dones d'aquesta població (vegeu Guia 1). Si no ho ha fet, poden haver succeït dues coses: es pot haver **mantingut l'statu quo** de gènere o **pot haver-se aguditzat l'ordre social de gènere**. En qualsevol dels dos casos, el projecte no ha satisfet l'obligació de totes les actuacions públiques: revertir les desigualtats existents.

Avaluar si els canvis en la nostra població destinatària són producte de la nostra acció és molt complicat, especialment pel que fa al gènere, ja que es tracta d'una **desigualtat multidimensional i estructural**. Si tenim un bon marc de referència (vegeu Guia 1), podrem saber

quins són els efectes parcials i a més curt termini (més clarament identificables i imputables al projecte) que contribueixen a transformar l'ordre social de gènere.

En l'avaluació d'impacte és especialment important tenir present que, de vegades, les relacions de **gènere es manifesten de formes inesperades, específiques o subtils**. Per això els indicadors són importants, però cal fer flexible la mirada amb mètodes qualitius (vegeu recomanacions).

A continuació, proposem **algunes preguntes guia** que poden ser utilitzades com a preguntes d'avaluació. Cal discernir quines són pertinents i com es concreten en cada projecte, ja que poden variar de manera important.

IMPACTE

a) La millora que perseguia el projecte s'ha produït en tots els col·lectius o només en alguns?

En funció de les necessitats identificades, cal saber si el nostre **projecte ha arribat de manera justa als diversos col·lectius**. En cas que el nostre projecte només hagi beneficiat uns grups concrets, sense beneficiar les dones o alguns col·lectius de dones (en funció de l'origen, estatus legal, capacitat, edat i racialització, entre altres aspectes), l'impacte des d'un punt de vista de gènere haurà estat negatiu.

També cal tenir en compte si les persones beneficiàries han **estat beneficiàries directes o indirectes**. Si el projecte era una millora organitzativa en una empresa o la posada en marxa d'un equipament, per exemple, caldrà conèixer quins col·lectius han estat implicats en tot el procés: treballadors/es que n'han format part, nous usuaris/àries, etc.

b) El projecte ha modificat les desigualtats en l'accés als recursos econòmics?

És possible que la posada en marxa d'un projecte hagi modificat l'organització dels temps, o bé hagi requerit la concentració dels recursos disponibles per part dels homes, fet que ha provocat un efecte no previst: el de causar més dificultats en l'accés o bé en el control de recursos (**com ara els diners, crèdits, habitatge, cotxe, etc.**) a les dones en general o a algunes dones en concret (nenes, ancianes...). Ens trobaríem davant d'un efecte no desitjat de la nostra intervenció. També pot haver deixat intacta una desigualtat prèviament existent. O podria ser que hagués provocat alguna mena de canvi en aquest terreny i haver tendit cap a un repartiment més just.

c) El projecte ha modificat l'accés de les dones a àmbits clau de benestar com ara la cultura, l'educació, la xarxa relacional o la salut?

També cal parar atenció a **aspectes no estrictament econòmics o materials, però que són clau en la qualitat de vida** i l'empoderament de la població. Sovint la manca de temps, de recursos econòmics o el fet d'haver de tenir cura d'altres fa que algunes persones tinguin poc accés a la cultura, el lleure, les xarxes personals o comunitàries o a la cura de la pròpia salut. El nostre projecte no hauria de precaritzar encara més el seu accés. Per això cal avaluar si el nostre projecte ha empitjorat, mantingut o millorat l'accés a aquests béns per part de les persones que menys hi accedien a l'inici.

d) El projecte ha reforçat els estereotips sexistes o els rols de gènere?

Tal com s'establia a la Guia 1, les nostres accions, siguin de l'àmbit que siguin, poden suposar un canvi positiu en els rols i els estereotips de gènere. Cal verificar si, efectivament, hem contribuït a un canvi positiu o si **hem seguit donant per descomptats alguns estereotips i, d'aquesta manera, hem contribuït a reproduir-los**.

e) El projecte ha modificat les relacions de poder dins la població diana?

A les comunitats i famílies hi ha jerarquies de poder i situacions de violència que se'n deriven. Si el nostre projecte ha beneficiat la persona amb més poder dins aquestes comunitats (que sol ser l'home adult cap de família), haurem contribuït al sosteniment d'una jerarquia injusta. Per contra, **si hem beneficiat les persones amb menys poder** i capacitat de negociació, haurem contribuït a millorar aquesta capacitat i la seva llibertat, i haurem provocat un impacte de gènere positiu.

IMPACTE

EXEMPLE: DELS OBJECTIUS AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE ALS INDICADORS D'IMPACTE DE GÈNERE (I)

EL GÈNERE EN UN PROJECTE DE SERVEIS D'AJUDA A DOMICILI	Objectius amb perspectiva de gènere		Indicadors d'impacte de gènere	Quan es recullen?	Dificultats
	Formulació inicial	Concreció			
<p>Es tracta d'un servei domiciliari no especialitzat per proveir la persona d'edat avançada d'un conjunt de suports (personal, familiar i domèstic) amb l'objectiu inicial de permetre que pugui mantenir-se com més temps millor en el seu domicili sense que ni ella ni la seva família perdin qualitat de vida. Es pretenen evitar situacions d'abandonament o institucionalitzacions prematures. Hi pot accedir qualsevol persona d'edat avançada amb autonomia personal limitada.</p>	<ul style="list-style-type: none"> Permetre que tant homes com dones puguin mantenir-se com més temps millor en el seu domicili sense que ni ells ni la seva família perdin qualitat de vida. 	<ul style="list-style-type: none"> Que els i les usuàries vegin millorada la seva autonomia en proporcions similars, i el màxim possible. 	<ul style="list-style-type: none"> % de dones amb millora de l'autonomia / total de dones beneficiàries. Comparació amb la mateixa mesura per a homes. Recomanable fer-ho per nivells d'autonomia. 	<ul style="list-style-type: none"> Al cap de 2 anys de l'inici del servei. 	<ul style="list-style-type: none"> Identificar què és la millora de l'autonomia. Fer servir el mateix barem per a homes i dones.
		<ul style="list-style-type: none"> Que els i les usuàries puguin mantenir-se a la seva llar en proporcions similars, i el màxim de temps possible. 	<ul style="list-style-type: none"> Comparació de l'increment mitjà del temps que s'estan homes i dones a la llar des de l'inici del servei. 	<ul style="list-style-type: none"> De manera continuada. 	<ul style="list-style-type: none"> Saber si aquest manteniment a la llar és conseqüència del servei.
		<ul style="list-style-type: none"> Que els i les usuàries millorin la seva qualitat de vida. 	<ul style="list-style-type: none"> Percepció de millora sobre la qualitat de vida. Comparació entre homes i dones. 	<ul style="list-style-type: none"> Al cap de 2 anys de l'inici del servei. 	<ul style="list-style-type: none"> Saber si homes i dones entenen el mateix quan es parla de «qualitat de vida».
	<ul style="list-style-type: none"> Augmentar el temps lliure de familiars cuidadores. 	--	<ul style="list-style-type: none"> Reducció del nombre d'hores dedicades a la cura per part de les persones familiars de les beneficiàries, segons sexe de la persona cuidadora. 	<ul style="list-style-type: none"> Al cap d'un any de l'inici del servei. 	<ul style="list-style-type: none"> Enquestar familiars i poder comptar les hores d'estalvi. Si no és possible, es pot crear una escala.
	<ul style="list-style-type: none"> Millorar les condicions laborals lligades al treball remunerat d'atenció a les persones d'edat avançada. 	<ul style="list-style-type: none"> Millores del personal d'aquestes ocupacions en relació amb la segregació, la retribució, les condicions laborals, les jornades, etc., en l'àmbit on s'ha aplicat el projecte. 	<ul style="list-style-type: none"> Variació en la segregació horitzontal i vertical, en retribució econòmica, en jornades laborals, en accés a l'ocupació, etc. 	<ul style="list-style-type: none"> Al cap de 2 anys de l'inici del servei. 	<ul style="list-style-type: none"> Cal fer enquesta específica.

Font: Elaboració pròpia a partir d'Indicadores de gènere. Guia pràctica.

EXEMPLE: DELS OBJECTIUS AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE A L'AVALUACIÓ DE L'IMPACTE DE GÈNERE (II)

EL GÈNERE EN UN PROJECTE DE DESENVOLUPAMENT RURAL (CONTINUACIÓ)

Objectiu amb perspectiva de gènere		Indicadors i avaluació qualitativa de gènere									
Formulació inicial	Concreció										
<ul style="list-style-type: none"> • Augmentar l'empoderament de les dones de l'àrea rural perquè puguin participar en la presa de decisions a les cooperatives agràries. 	<p>L'empoderament és un procés complex que no és directament observable. Tot i això, sí que es pot identificar, perquè implica els fenòmens següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • Millora de l'autoestima de les dones. • Augment dels espais de relació entre dones. • Augment de la participació de les dones en els espais mixtos de debat o decisió. • Augment de la influència efectiva de les dones en la comunitat. • Identificació de noves preocupacions per part de tota la comunitat incorporades per les dones. 	<p>Un fenomen complex com l'empoderament s'ha d'abordar qualitativament. Per fer-ho, caldrà respondre a les preguntes següents:</p> <ul style="list-style-type: none"> • S'ha produït una millora en l'autoestima de les dones participants en el projecte? • S'han creat nous espais de relació, formals o informals, entre dones? Aquests espais han contribuït a augmentar l'autoestima i l'autoconfiança de les participants? • En els espais de debat i decisió de les cooperatives, han pogut expressar les seves opinions sense barreres? Han estat escoltades? • Els temes de debat en aquests espais s'han modificat gràcies a les aportacions de les dones participants en el projecte? I les conclusions? <p>De manera complementària es poden utilitzar indicadors. Exemples:</p> <table border="1"> <thead> <tr> <th>Indicadors</th> <th>Quan es recullen?</th> <th>Dificultats</th> </tr> </thead> <tbody> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • % per sexe de participants en els espais de debat de les cooperatives. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • En acabar el projecte i passats 5 anys. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Poder fer el recompte passats els anys. </td> </tr> <tr> <td> <ul style="list-style-type: none"> • % de dones participants en el projecte que han respost positivament en una enquesta (adreçada a totes les dones de la població diana) a una pregunta sobre la millora de la seva autopercepció, a l'increment de temps destinat a temes comunitaris i a l'existència d'un canvi social. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • En acabar el projecte. </td> <td> <ul style="list-style-type: none"> • Aconseguir que les dones que no han participat en el projecte responguin l'enquesta. </td> </tr> </tbody> </table>	Indicadors	Quan es recullen?	Dificultats	<ul style="list-style-type: none"> • % per sexe de participants en els espais de debat de les cooperatives. 	<ul style="list-style-type: none"> • En acabar el projecte i passats 5 anys. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poder fer el recompte passats els anys. 	<ul style="list-style-type: none"> • % de dones participants en el projecte que han respost positivament en una enquesta (adreçada a totes les dones de la població diana) a una pregunta sobre la millora de la seva autopercepció, a l'increment de temps destinat a temes comunitaris i a l'existència d'un canvi social. 	<ul style="list-style-type: none"> • En acabar el projecte. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aconseguir que les dones que no han participat en el projecte responguin l'enquesta.
Indicadors	Quan es recullen?	Dificultats									
<ul style="list-style-type: none"> • % per sexe de participants en els espais de debat de les cooperatives. 	<ul style="list-style-type: none"> • En acabar el projecte i passats 5 anys. 	<ul style="list-style-type: none"> • Poder fer el recompte passats els anys. 									
<ul style="list-style-type: none"> • % de dones participants en el projecte que han respost positivament en una enquesta (adreçada a totes les dones de la població diana) a una pregunta sobre la millora de la seva autopercepció, a l'increment de temps destinat a temes comunitaris i a l'existència d'un canvi social. 	<ul style="list-style-type: none"> • En acabar el projecte. 	<ul style="list-style-type: none"> • Aconseguir que les dones que no han participat en el projecte responguin l'enquesta. 									

RECOMANACIONS

5. Recomanacions metodològiques

a) Si vam planificar el projecte amb perspectiva de gènere serà més fàcil avaluar amb perspectiva de gènere, però no és una condició imprescindible.

Podem avaluar amb perspectiva de gènere encara que no ho tinguéssim previst. **Un projecte té efectes sobre la igualtat de gènere, tant si aquests efectes són volguts i planificats com si no ho són.** I aquests efectes es poden identificar al final del procés. Tanmateix, la recollida d'informació i la comparació amb la situació prèvia són força més complicades.

Si el projecte s'ha dissenyat correctament, els impactes concrets que avaluem són els objectius, i els productes són els objectius operatius. Tanmateix, de vegades, malgrat tenir objectius clars, no és tan fàcil definir indicadors, perquè volem analitzar fenòmens complexos. En tot cas, es pot haver definit quins canvis i resultats s'esperaven. També pot succeir que el projecte no s'hagués dissenyat correctament i no s'especificuessin prou clarament els objectius. En aquest cas caldrà realitzar aquesta tasca *a posteriori*.

b) Indicadors per mesurar els productes amb perspectiva de gènere: convertir informació qualitativa en indicadors.

A més dels indicadors obtinguts gràcies al registre de les nostres activitats, **es poden construir escales** que permetin convertir en indicadors la informació de tipus qualitatiu. En especial, la valoració de l'equip d'implementació pot ser una informació molt valuosa i, en alguns casos, l'única. Per això es pot compartir una matriu amb la informació bàsica de totes les accions on s'inclouï una avaluació de gènere.

c) Indicadors per mesurar l'impacte de gènere (I): quines fonts de dades cal utilitzar?

En primer lloc, **cal utilitzar els indicadors de la diagnosi** sempre que sigui possible. Així podrem comparar el resultat d'homes i dones en relació amb el nostre objectiu (per exemple: increment de l'ocupació per part d'un determinat col·lectiu o en una determinada feina, disminució de l'abandonament escolar en un nombre acotat de centres educatius, nombre

EXEMPLE: AVALUACIÓ DELS PRODUCTES. PREGUNTES SOBRE GÈNERE EN UNA MATRIU DE MONITORATGE DE LES ACCIONS

Indiqueu quina d'aquestes 4 opcions és aplicable a l'acció descrita:

1. L'acció estava enfocada a la igualtat.
2. L'acció incorpora la perspectiva de gènere (en l'acció ha estat present la idea que les persones poden tenir diferents necessitats a satisfer en funció del seu gènere i que cal promoure'n l'equitat).
3. L'acció no incorpora la perspectiva de gènere en el seu disseny però sí que ha incorporat algun aspecte (s'ha tingut en compte les necessitats de cura, s'ha fet una acció positiva en el reclutament de persones usuàries, s'ha comunicat de forma inclusiva...).
4. L'acció no ha incorporat la perspectiva de gènere.

Font: Metodologia d'avaluació d'IlabSo i Quotidiana.

de persones acollides a permisos laborals de cura en una empresa). També podem fer servir altres indicadors de gènere (per exemple: increment del coneixement sobre assetjament sexual en una empresa, increment del nombre d'entitats d'atenció a la dependència, etc.).

Una altra opció és fer una **enquesta** a les persones usuàries un cop finalitzat el procés i, si és factible, repetir-la passat un temps. Això ens permet construir indicadors específics per al projecte. Avui dia és senzill aplicar i enviar una enquesta, però cal anar amb compte, ja que una mala formulació de les preguntes pot tenir com a conseqüència que les respostes resultin, finalment, inútils per a l'anàlisi. Si tenim l'opció d'enviar la mateixa enquesta a persones de perfils semblants però que no han accedit al nostre servei o activitat, podrem fer una comparació i establir conclusions més acurades.

RECOMANACIONS

d) Indicadors per mesurar l'impacte de gènere (II): convertir informació qualitativa en indicadors.

Es poden construir escales d'èxit en un determinat objectiu a partir de la identificació dels canvis succeïts en la nostra població diana. Aquests canvis es poden identificar a través d'eines com les matrius d'activitats, de recursos i de poder. Són matrius per recollir informació de diagnòstic que poden permetre la comparació entre l'abans i el després. **Els canvis que identifiquem** es poden traduir en una valoració en una escala. Compte, però: cal conèixer també si hi ha factors externs al nostre projecte que poden haver provocat aquests canvis entre la situació prèvia i la posterior al nostre projecte.

e) Més enllà de les dades: donar valor a l'experiència de les persones usuàries i de l'equip.

Com ja hem dit, és molt important recollir informació de tipus qualitatiu, que permeti identificar processos complexos i realitats imprevistes. Cal també explicar de manera qualitativa què ha canviat (o no) i per què. Algunes possibles formes de recollida d'informació són les següents:

- Per al seguiment dels **productes**, es poden utilitzar entrevistes, l'observació directa, la informació registrada per a l'elaboració de memòries i els mètodes de seguiment del pressupost.
- Per al seguiment dels **impactes**, es poden fer servir entrevistes i dinàmiques grupals amb l'equip d'implementació, les persones que han estat usuàries o les persones beneficiàries indirectes.

La manera més directa de donar veu a les persones relacionades amb el projecte és contrastar o validar els resultats obtinguts amb les persones implicades a través de tallers on es discuteixin aquests resultats. Tindrem en compte que les persones que han tingut diversos rols en el projecte tenen interessos i experiències en conflicte. És important que les dones i col·lectius no hegemònics puguin expressar-se, participar i ser escoltats sense barreres.

EXEMPLE: UNA EINA PER A L'AVALUACIÓ DE L'IMPACTE AMB PERSPECTIVA DE GÈNERE

AVALUACIÓ D'IMPACTE. Matrius d'activitats, recursos, poder i valors per a l'anàlisi de gènere d'un projecte.

Aquestes matrius permeten diagnosticar la situació prèvia en el nostre àmbit d'intervenció del nostre grup diana i comparar-la amb la situació posterior (avaluar-ne l'impacte). Cal triar els elements pertinents a la nostra població diana i modificar les columnes per ubicar-hi dones i homes de diferents grups socials si cal. Poden traduir-se en indicadors, o bé senzillament utilitzar-se per ordenar l'anàlisi i fer una avaluació amb informació qualitativa. Consulteu les matrius a la Guia 1.

6. Dubtes

a) Hi ha hagut un desequilibri de gènere en algunes de les nostres accions, però, tot i ser-ne conscients, no hem sabut què fer per corregir-ho. Ho hem de fer explícit?

En primer lloc, la ceguesa de gènere és ignorar la desigualtat reproduïda per la nostra activitat. Identificar les mancances és un primer pas imprescindible. Si les dones no han participat en la vostra activitat, possiblement algun element del disseny ha fallat i no pot atribuir-se merament a factors aliens al projecte, ja que l'obligació del projecte és trencar les barreres alienes. Si no s'han identificat bé aquestes barreres o els mecanismes per resoldre-les, fer-ho serà un requisit de millora per al proper disseny. I com qualsevol altre resultat de l'avaluació, és positiu fer-lo constar: és un element d'aprenentatge i millora per a futurs projectes i l'Administració no penalitzarà fer explícits uns resultats d'avaluació crítics, tampoc en el camp de la igualtat de gènere.

b) La desigualtat de gènere és molt resistent al canvi. Tot i que hem fet actuacions per millorar les condicions de vida de les dones i els interessos estratègics de gènere, no hem identificat cap canvi. Hem fracassat introduint-hi la perspectiva de gènere?

És possible que no hàgim identificat cap canvi a causa d'una limitació en l'avaluació i no tant perquè aquest canvi no hagi existit. Si bé la desigualtat de gènere en conjunt és molt difícil de transformar, hi ha petits canvis en els valors, els coneixements, les actituds quotidianes o les prioritats que sí que es modifiquen amb la intervenció mitjançant projectes. Si s'ha identificat positivament que no s'ha produït cap canvi, cal revisar el marc, el diagnòstic, la població diana, el disseny i la implementació del projecte per identificar on ha fallat, de la mateixa que faríem amb altres aspectes de l'avaluació.

c) No tenim una manera científica de verificar que els canvis socials produïts estan influïts per la nostra actuació.

Hi ha dues dificultats importants per avaluar l'impacte de la nostra acció: d'una banda, establir que hi ha hagut un canvi (que ha passat alguna cosa diferent de la que estava passant), i de l'altra, que aquest canvi és, efectivament, producte de la nostra actuació (la causalitat).

A falta de mitjans tècnics d'avaluació molt sofisticats, podem assumir dues coses: la primera és que podem comparar el resultat amb la situació en el moment previ de la nostra intervenció. El sistema de gènere es produeix de forma molt diversa però alhora és molt estable en el temps i els canvis no es produeixen sols. Això sí, caldrà avaluar també si altres factors de context poden haver modificat aquesta situació en paral·lel a la nostra intervenció. La segona assumpció és que la millor manera de saber si, efectivament, ha estat la nostra acció la que ha provocat els canvis és preguntant-ho a les persones que els han viscut des de diferents posicions. També els podrem preguntar de quina manera s'ha produït aquest canvi. Malgrat que les persones implicades tenen biaixos en la percepció, aporten una informació que d'altra manera ens seria impossible d'obtenir i que és molt rica. Caldrà garantir que s'obté informació de persones diverses i contrastar-la amb veus expertes i amb estudis previs.

d) No tenim diners per contractar una persona experta en gènere i avaluació.

En aquest cas, inverteix els recursos disponibles en una formació bàsica per a l'equip d'avaluació sobre gènere en el vostre àmbit d'actuació. I, com hem dit a la guia, designeu una persona responsable, per evitar que la feina de tothom es converteixi en feina de ningú. A aquesta persona se la pot capacitar, tenint en compte la multiplicitat de recursos i eines oferts per entitats i administracions. Tanmateix, tingueu en compte que, en projectes de dimensions mitjanes o grans, de complexitat més elevada, és necessari un perfil especialitzat i que per tenir-lo s'ha de presupostar abans de començar el projecte.

7. Recursos

Hem consultat totes aquestes guies, que creiem que us seran útils i estan disponibles a Internet.

ÁLVAREZ, Paloma. 2001. *Generando igualdad. Guía para la incorporación del enfoque de género en actuaciones y programas*. Ayuntamiento de Vitoria-Gasteiz.

DÁVILA, Mónica; LIKADI. *Indicadores de género. Guía práctica*. Consejería de Turismo y Deporte - Junta de Andalucía.

ESPINOSA, Julia; FAJARDO, M. Carmen. *¿Cómo integrar un enfoque transformador de género en la evaluación de políticas públicas? Debates y propuestas*, A: SinerGias, 2015, núm. 5 Cuadernos del Área Género, Sociedad y Políticas – FLACSO.

KIDEITU. 2007. *Guía para la incorporación del enfoque de género en los proyectos de empleo y formación. Aprendiendo de la experiencia EQUAL*

GARCIA RAMILO, Chat; CINCO, Cheekay. 2005. *Metodología de evaluación de género para internet y TIC: una herramienta para el cambio y el empoderamiento*. Asociación para el Progreso de las Comunicaciones

LIGERO, Juan Andrés (coord). 2014. *Diferentes aproximaciones para hacer una evaluación sensible al género y al enfoque basado en derechos humanos para el desarrollo*. AECID.

LÓPEZ, Irene. 2007. *El enfoque de género en la intervención social*. Cruz Roja.

MURGUIALDAY, Clara; VÁZQUEZ, Norma; GONZÁLEZ, Lara. 2008. *Un paso más: evaluación del impacto de género*. Cooperació.

També us poden servir els llocs web següents:

Rincón del autodidacta. Unidad de Igualdad de Género. Junta de Andalucía
<https://www.juntadeandalucia.es/institutodelamujer/institutodelamujer/ugen/node/33>

Xarxanet. Claus indispensables per fer una bona avaluació de projectes.
<http://xarxanet.org/projectes/noticies/claus-indispensables-fer-una-bona-avaluacio-de-projectes>

European Standard on Gender Mainstreaming in the European Social Fund (ESF)
<http://standard.gendercop.com/project/index.html>

EIGE (Institut Europeu per a la Igualtat de Gènere): Eines pràctiques per a realitzar diagnòstic i avaluacions d'impacte de gènere
<https://eige.europa.eu/gender-mainstreaming/toolkits/gender-impact-assessment>

© Departament de Treball, Afers Socials i Famílies, 2020

Estudi promogut i coordinat per
l'Àrea d'Igualtat d'Oportunitats de la Direcció General d'Igualtat.
Carrer de Sepúlveda, 148-150
08011 Barcelona

Redacció: Quotidiana

Aquesta obra es publica sota una llicència de Creative Commons Reconeixement-NoComercial-CompartirIgual 3.0

Sou lliure de:

Compartir — copiar i redistribuir el material en qualsevol mitjà i format.

Adaptar — remesclar, transformar i crear a partir del material.

D'acord amb els termes següents:

Reconeixement — Heu de reconèixer l'autoria de manera apropiada, proporcionar un enllaç a la llicència i indicar si heu fet algun canvi. Podeu fer-ho de qualsevol manera raonable, però no d'una manera que sugereixi que el licenciadador us dóna suport o patrocina l'ús que en feu.

NoComercial — No podeu utilitzar el material per a finalitats comercials.

CompartirIgual — Si remescleu, transformeu o creeu a partir del material, heu de difondre les vostres creacions amb la mateixa llicència que l'obra original.

CompartirIgual — Si remescleu, transformeu o creeu a partir del material, heu de difondre les vostres creacions amb la mateixa llicència que l'obra original.

Disseny i maquetació: aQuatinta

1a edició electrònica: novembre de 2020

Podeu trobar aquesta i les altres obres que ha publicat el Departament de Treball, Afers Socials i Famílies al nostre catàleg de publicacions:

http://treballiaferssocials.gencat.cat/ca/el_departament/publicacions/